270

D.Verona BRATEȘ
Scriit. BRAȘOV
str.PRUNDULUI 37

Anul IV, Nr. 94 — 8 pagini 6 lei — Duminică, 19 Martie 1944

BUCOVINA LITERARĂ

Redacția și Administrația
Cernăuți, str. General Mircescu Nr. 8
Telefon: 23.10

Suplimentul duminical al ziarului „Bucovina"
Prim redactor: George Drumur
Inscris în registrul publicațiilor periodice, Tribunalul Cernăuți, sub Nr. 1
22 Februarie 1944

Abonamente:
1 an 300 lei, 6 luni 150 lei
Pentru instituții dublu

TRANSPUNEREA PSIHOLOGICA A „FENOMENULUI ORIGINAR" DE LUCIAN BLAGA

Există o corespondență naturală între diferite activități psihice, logice și metodologice, de aci posibilitatea unei transpuneri; mai mult decât atât, acestea se pot proiecta și mai departe în concepții de explicații universale, purtând caracteristica fenomenului psihic respectiv și desigur a personalității creatoare.

Astfel, putem vorbi de analiză drept un proces psihic inerent percepției pentru a putea ajunge la imagine la reprezentare; apoi ca un proces psihic și logic în formarea națiunii; dar analiza e și o metodă frecventă în diferite cercetări din toate domeniile; în științele naturale, fizico-chimice în științele istorice, noologice etc.; observația este deasemenea un proces psihic ca și o metodă; sinteza o activitate psihică, una logică și o metodă de cercetare; mai caracteristice decât acestea ar fi abstracția ca proces psihic și logic pe care se bazează metoda de clasificare, și determinarea pe care se bazează diviziunea. Desigur că acest joc intelectual, de transpunere al gândului pe plan pur abstract pe unul material, concret ar putea fi urmărit la infinit.

Să ne oprim, însă, la problema „Fenomenului originar". Este o metodă și numai o metodă? Este o activitate psihică și numai atât sau există amândouă cu corespondență?

Problema „Fenomenului originar" a fost pusă în literatura filosofică de Lucian Blaga în lucrarea cu același nume, „Edit. Fundației Culturale". Mă voiu opri la expunerile din această lucrare deocamdată, fără nici un fel de legătură cu alte probleme din alte lucrări ale d-sale.

Lucian Blaga precizează chiar în prefață că lucrarea e „scurtă biografie a unei metode inaugurată de Goethe în morfologia sa".

Deci subliniem dela început că „Fenomenul originar" e considerat o metodă.

Și mai departe d-sa explică: „zicem „biografia" unei metode, fiindcă metoda a cărei desfășurare în timp o povestim, a fost și este viață în continuă creștere creatoare. Prin ea un intelectual privește viața. De aci adâncimea, indefinibilul și suplețea acestei metode".

Explicând ce este fenomenul originar la Goethe, Lucian Blaga arată că aceiași metodă se găsește și la alți gânditori, dar aplicată în diferite domenii de activitate sau de știință propriu zisă.

In ce constă această metodă a „fenomenului originar" la Goethe?

E o metodă aplicată în studiul plantelor și în studiul culorilor. Goethe susținea că în natură există o pluralitate de forme (Gestalten) care ascund o formă fundamentală (Urphänomen), formă la care nu se ajunge inductiv — dela special la general — așa cum explicăm noi noțiunea și nici nu are caracterul abstract al acesteia. Nu! Tocmai deosebirea între noțiune și „fenomen originar" e că prima e abstractă și „se revelează intelectualului prin cuvinte și ipoteze", pe când cea de a doua e un fenomen ca ori care altul care se revelează intuiției; „fenomenele originare sunt văzute dacă nu în experiență cu ochiul exterior, atunci cu ochiul interior — ele sunt vedenii din lumea aceasta sau din altă lume".

Dar, dacă fenomenele originare nu se pot confunda cu „noțiunile" prin faptul că au un caracter de plastic, intuitiv, nu se pot confunda nici cu „ideile" lui Plato deoarece acestea nu cuprind caracterul de „polaritate" pe care îl au fenomenele originare":

„Ideile platonice sunt de-o imobilitate absolută în puritatea lor cerească; fenomenele originare sunt de un dinamism neliniștit, se [illegible] ritmic [illegible] trădează o luptă interioară a elementelor ce-o compun".

Pentru preciziune dăm interpretarea „fenomenului originar" a lui Goethe pe care o face Lucian Blaga (pag. 18):

„In orice fenomen originar zace această pornire, spărgătoare de zăgazuri de a despica ceeace e o unitate, sau de a uni ceea ce e o dualitate.

In orice fenomen originar, surprindem o polaritate, doi termeni dușmani care se condiționează și se determină reciproc: lumină și întuneric, contracțiune și expansiune, putere și materie".

Și rezumând părerile lui Goethe asupra „fenomenelor originare" Lucian Blaga spune că trebuie să ținem seama de cel puțin trei momente:

I. Calea pe care ajunge la stabilirea sau mai bine zis la plăsmuirea unui „fenomen originar" e cea a analogiilor, fenomenul originar e un produs creator din asemănările ce există între diferite fenomene văzute în experiență.

II. „Fenomenul originar e o vedenie, e de natură intuitivă și nu abstractă. Fenomenul originar trebuie văzut cu ochiul interior".

III. „In orice fenomen originar" descoperi într'un fel oarecare o polaritate".

In continuare Lucian Blaga arată cum această metodă a lui Goethe a fost aplicată de alți gânditori în alte domenii de cercetare.

Intr'o formă ce-i deopotrivă gând și artă, Lucian Blaga ne arată punctele de apropiere și depărtare a acestor teorii de tehnica „fenomenului originar" a lui Goethe.

Astfel d-sa urmărește metoda „fenomenului originar" la A. Strindberg în studiul său despre „Voința conștientă în istoria universală" unde încearcă o serie de analogii în viața popoarelor".

A. Strindberg susține că diferite popoare care n'au nimic comun, trăiesc totuși simultan „anumite fenomene de conștiință", coincidențe pe care Strindberg „le atribuie unei voințe conștiente extraterestre care se revarsă periodic în istoria omenirii".

„Conștiință creatoare extraterestră" nu ar fi altceva, decât „un fenomen originar".

Aceiași metodă goetheană poate fi urmărită, apoi, la Weininger în lucrarea sa „Sex și caracter", care arată că fiecare femeie are un anumit număr de caractere bărbătești și fiecare femeie un anumit număr de caractere feminine, care mereu se caută și se atrag în măsura în care se completează ca să ajungă bărbat pur (cu toate caracterele bărbătești), și femeie pură (cu toate caracterele femenine).

Psihologia infinită a indivizilor izolați nu e decât tot o polaritate a unui „fenomen originar".

Mai departe Lucian Blaga, cu toată rezervă care o face asupra explicării tragediei grecești de care Nietzsche, susține că așa „cum Goethe umblă după „fenomene originare" în botanică și în teoria culorilor, astfel Nietzsche voia să stabilească „fenomenul originar" al unei culturi. Pentru cultura grecească l-a găsit în dubla tendință a „Apollinicului și Dionisiacului". Această dublă tendință are toate însușirile unui „Urphänomen", căci e o creațiune vie, intuitivă nu o construcție abstractă și e o creațiune despicată ritmic în doi poli.

Tot aici, găsim afirmația că „Voința de putere" e ca și Apollinicul și Dionisicul un „fenomen originar".

Chamberlain St. H. înțelegea „creațiunile spiritului omenesc, variațiuni pe diferite motive care formează careecum chiagul lor, expresii conștiente ale unor realități organice profunde cu rădăcinile în iraționalul vieții. Aceste realități organice și creatoare sunt când „personalitatea" când „rasa". Personalitatea e rasa concentrată. Rasa e personalitatea împrăștiată". „Fenomenul originar al vieții istorice e „rasa" (Personalitatea creatoare, geniul, eroul nu sunt decât rasa manifestată în indivizi izolați într'o formă mai înaltă" (pag. 72—73).

Oswald Spengler vede în fatalitate — în deosebire de cauzalitatea fenomenelor naturale — modul de manifestare al vieții, al „fenomenelor originare". Fatalitatea spre deosebire de cauzalitate are caracterul de ireversibilitate, e în relație cu timpul, se poate simți și nu gândi, stăpânește ea pe om și nu omul pe ea; are caracterul de tragic și taină, ceea ce cauzalitatea nu are.

In linii mari, aceasta e concepția „Fenomenului originar" a lui Goethe, a cărui tehnică a fost urmărită de Lucian Blaga și în alte cercetări cu caracter filosofic-literar.

Și acum ne întrebăm: această metodă are corespondent în psihologie, în funcțiunile psihice așa cum am văzut că avem pentru altele?

Intr'adevăr că există această metodă luată drept funcțiune psihică și problema am atins-o într'un alt număr al „Bucovinei Literare", unde am dat și bibliografia necesară (13/II 1944), numai că acolo explicam teoria pentru înțelegerea percepției pe când, aici, pun concepția „fenomenului originar" și funcțiunea psihică corespunzătoare față în față.

Problema fenomenului originar în psihologie o pune Erich R. Jaensch (Goethe trăiește între 1749—1832 pe când Jaensch dela 1883 încoace) a cărui psihologie se numește „Eidetică".

Ce susține Jaensch? In cunoaștere, punctul de plecare e imaginea eidetică, însă, când încearcă s'o explice pleacă

VIORICA PINTILIESCU

(Continuare în pag. 2-a)

REMBRANDT: Zaraful

Transpunerea psihologică a „Fenomenului Originar“ de Lucian Blaga

(Continuare din pag. 1-a)

tot dela realitate, dealtfel ca și toți ceilalți care preconizează această metodă.

Jaensch susține că dacă punem în față un obiect timp de 25—50 secunde și apoi îl înlăturăm, avem întâi imaginea consecutivă negativă, sau în culori complementare a acelui obiect care nu are nici o importanță d.n p. d. v. psihologic. Acesteia, urmează imaginea eidetică care nu mai e în culorile complimentare, ci în culorile reale; și deși realitatea nu-i în preajmă, imaginea eidetică e atât de puternică încât parcă percepem în acel moment realitatea; noi, în acest timp, nu facem altceva decât să vedem imaginea; noi vedem acel obiect și totuși știm, avem conștiința, că acel obiect nu-i de față. In cele din urmă imaginea eidetică dispare în reprezentare.

Imaginea eidetică nu e numai vizuală, ci în legătură și cu celelalte simțuri dar cea mai puternică e cea vizuală.

Imaginea eidetică e foarte puternică îndeosebi la copiii până pe la vârstă de 16 ani, apoi scade ca să dispară la intelectuali.

In unele cazuri e așa de puternică, încât se confundă chiar cu percepția, ba adeseaori e primordială percepției, percepția și reprezentarea fiind părți ale acestei imagini intuitivă, originară cu care face un tot; imaginea eidetică are și elemente ideaționale caracteristice ei.

După Jaensch, procesul gândirii nu se bazează pe o schematizare abstractă a diferitelor elemente din lumea reală, ca să se ajungă la o abstracțiune pură, ci tot la o formă care se vede; imaginea eidetică joacă rolul fundamental și în procesele abstracte, prin procesul de fluxiune și cel de compoziție cu înțeles care ar fi proces de sinteză.

Procesul de fluxiune e viziunea diferitelor elemente din aceeași categorie, comparația lor și formarea unui ELEMENT UNIC, originar al unei imagini plastice care sintetizează pe toate celelalte; are acest caracter de plastic fiindcă imaginea nu e o abstracțiune schematică care nu poate exista decât prin cuvântul spus sau scris, ci e o formă care e văzută de subiect; acesta e caracterul intuitiv al noii forme.

In timp ce primul proces urmărește prin comparație și în mod succesiv partea comună, morfologică a diferitelor imagini văzute ca aeve, procesul compoziției cu înțeles urmărește prin comparație, în chip simultan, partea comună cu acelaș înțeles a diferitelor imagini din aceiași bază.

Dar E. Jaensch dă o așa de mare importanță imaginei eidetice încât încearcă să explice prin aceasta nu numai întreg aspectul cognitiv dar să stabilească chiar tipuri caracterologice pe baza variației imaginei eidetice dela o persoană la alta.

Iată aceiași metodă a „fenomenului originar" în psihologie încercând să se explice cunoașterea printr'un element psihic unic, unitar, intuitiv „văzut cu ochiul interior" și care conține posibilitatea unei pluralități: elemente care se desprind din ea, de percepție, reprezentări, ideație etc. — numai că în celelalte teorii diferitele interpretări ale „fenomenului originar" capătă și formă de metodă aplicată la cercetarea unei realități pe când aici e numai un proces psihic.

Insă, făcând abstracție de frumusețea filosofică a tuturor interpretărilor din toate domeniile, „fenomenul originar" ori care ar fi, e și un proces psihic, încercând să explicăm „fenomenul originar" al tuturor „fenomenelor originare" servindu-ne chiar de caracteristicele „fenomenului originar" din concepția lui Goethe.

In prima etapă a „fenomenului originar" sau în prima caracteristică, deci se spune că fenomenul originar nu trebuie confundat cu noțiunea și calea care duce la noțiune, se afirmă totuși că metoda e a „analogiilor diferitelor fenomene din realitate". Deci, iată că în concepția fenomenului originar se pleacă dela realitate, subjugând independența lui individului și mediului — deși în metodă, în toate metodele, — se susține că e originar și că toată multiplicitatea realității respective emană dela el...

Apoi în ceea ce privește drumul pe care ajungem la fenomenul originar spre deosebire de noțiune ne convine, în ceea ce privește explicația psihologică a acestui fenomen, căci de fapt noțiunea de „analogie" nu se exclude cu noțiunea de „inducție" care duce spre noțiune, ci sunt două noțiuni ordonate — inducția presupune analogia; atâta doar că un drum duce până la noțiune, iar altul rămâne la imagine.

Punctul vulnerabil al teoriei lui Jaensch asupra fenomenului originar e că, deși, vrea să arate independența imaginei eidetice considerând-o ca punct de plecare în cunoaștere totuși, atunci când o explică trebuie să plece tot dela realitate. Deci fenomenul originar, oricum, implică o anumită realitate, care se cercetează, la care se aplică și care-i furnizează diferite elemente, cu aceste elemente și cu altele ideaționale se crează nu o schemă rece, generală, abstractă a noțiunii, ci o imagine intuitivă „care se vede". Psihologicește ce înseamnă aceasta? O creație individuală datorită imaginației creatoare, inteligenței artistice, filosofice, sensibilității, culturii respective; accentuez individuală ca să se deosebească oarecum de noțiune care aparține în creație și înțelegere prin caracterul ei general massei, pe când fenomenul originar e creația mea, viziunea mea și numai a mea; ceilalți n'o mai pot vedea așa cum o văd eu; cel mult o pot interpreta după ce eu am expuso, descris-o. E o creație care aparține creatorului, artistului respectiv, care poartă pecetea caracteristicei sale sufletești, a geniului său și nu e un mijloc pentru toți de a cerceta o realitate fie aceasta fizică, psihică, naturală, istorică sau culturală.

Deaceea în explicarea și înțelegerea psihologică a „fenomenului originar" tuturor fenomenelor originare, această problemă capătă rezonanțe și reflexe de metodă logică, de filosofie a culturii, de problemă a cunoașterii, dar în acelaș timp și un vădit aspect psihologic: psihologia creației, psihologia personalității, a geniului; căci „fenomen originar" chiar prin natura și caracteristicile sale ascunde în mod plastic, unic colorat pluralitatea psihică a acelei personalități.

Prin interpretarea psihologică a „fenomenului originar" se dovedește că această creație are o proiecție de fântână arteziană nu numai în realitatea la care se aplică și care e o multiplicitate de forme, ci e în acelaș timp o concentrațiune de puncte luminoase psihice; prin faptul că e intuitivă, e individuală, deci îndărătul ei există pluralitatea fenomenelor psihice de creație caracteristice personalității creatoare, dar numai acelei personalități și nu vom generaliza acest fenomen psihic la toate persoanele așa cum face Jaensch cu „imaginea eidetică".

Fenomenul originar e creația unică, personală, plastică a unei complexități, multiplicități psihice geniale ca să se interpreteze estetic, filosofic multiplicitatea, complexitatea unei realități din domeniul de preocupare și afinitate sufletească a celei persoane.

Fenomenul originar — creație deopotrivă estetică: elemente reale frumoase, și filosofică: elemente abstracte cu amintiri de metafizic — fatal are cele două reversuri ale unei singure monede, cu două feluri de reliefuri și cu două perspective: spre realitatea externă concretă și spre realitatea psihică, abstractă.

Polaritatea ei e elementul de metafizic și real care par unite în această creație unică, metafizicul căutând interpretare reală, iar realitatea căutând infinitul, perfecțiunea și eternul sufletului originar; și totuși dușmănia între aceste elemente există, căci fenomenul poartă melancolia eternă a tuturor creațiilor: geniul uman neobosit aleargă s'o depășească într'o nouă formă, mai frumoasă, mai desăvârșită: — chemările eterne ale perfecțiunii absolute din care e rupt.

VIORICA PINTILIESCU

In Mont Martre la pictorul Roman Grecu

Mont-Martre. Un nume atât de plin de evocări pentru Românii cari au trecut prin Paris. Silabe de o muzicalitate fascinantă pentru cei ce ar dori să-i cunoască farmecul. Și cine n'o dorește? Mont-Martre este deci familiar în cercurile românești. Pentru unii din lectori, aceste rânduri vor fi un pretext pentru câte amintiri; pentru alții stimulent de iluzii, speranțe, reverie.

Mont-Martre oferă perspectivă minunată asupra Parisului; perspectivă pe care „volens nolens" o admiri fiindcă metroul nu te urcă până sus pe colină (munte e cam pretențios). Privești în zare acoperișuri suprapuse, siluete de turnuri gotice, domuri, chiar hogeaguri de uzină, iar sus pe creastă profilul masiv al bisericii Sacre-Coeur. Să dea o notă de basm, de ireal acestui peisagiu, un soare strălucitor se aprinde în blocurile de piatră a acestei biserici, în stil bizantin. Urcând mereu, cotind aici la stânga, mai încolo la dreapta, traversând o mică piață, defilând prin fața unor case cochete, îmbrăcate ca de sărbătoare în toate culorile curcubeului, în plin Utrillo și Toulouse-Lautrec deci, ajungem la cafeneaua care reprezintă o primă etapă a ascensiunei noastre. Aici are loc distribuirea premiilor unui concurs de pictură, în cadrul unei manifestări artistice, specific mont-martreană.

Problema prizonierului, una dintre cele mai actuale și acute pentru poporul francez a făcut obiectul acestui concurs. O preocupare morală și materială a determinat un club de artiști (pictori și poeți) ai acestui cartier să propuie pictorilor subiectul de compoziție „Prizonierul". Un compatriot, pictorul Roman Grecu, a participat și a reușit să-și claseze pânza prima între ale celor treizeci de pictori concurenți. Să ne servească această ocazie să-l prezentăm, sumar, publicului român, de care este complet necunoscut. Nu este un reproș. De altfel nici n'ar fi valabil, căci Grecu și-a distanțat și viața și pânzele în acest cartier, rămânând în intimă colegie cu arta sa. Abia salonul de toamnă 1943, ce a cunoscut un excepțional succes, ne-a relevat numele acestui compatriot în colțul celor trei pânze admise și a unui creion.

După serbare, unde a fost obiectul unor ovații și elogii deosebite, urcăm la el, în micu-i atelier. Pe jos, pe pereți, pe șevalet, pânze, unele terminate, altele așteptând ultimele două trei pensule, altele abia bătând la poarta vieții. Multe din ele, și pentru unele o spunem cu regret, sunt sortite dispariției, căci Grecu este extrem de deficil cu realizările sale. Când o pânză nu este suficientă „Grecu" focul o consumă. Compatriotul nostru fiind ca să nu-i iasă din mână, ceva ce nu e suficient marcat de personalitatea lui. Având existența asigurată, e un pictor ce nu și-a mercantilizat arta și deci tablourile nu-i iesă din atelier în serie. Ne-o mărturisește dealtfel că preferă zece tablouri cari să definească o personalitate artistică, unui „întuneric" de pânze — cum s'ar spune în limba noastră veche, fixată prin sufragerii, culoare, sau împăienjenite prin hambare.

Caracteristic în această ordine de idei e faptul că în pânzele lui poți surprinde nota de efort direct, imediat de expresie și nu pe cea de meșteșug dobândit, care permite să realizezi la indiferent ce oră din zi și nu importă în ce stare sufletească, sau fără nici una.

Peisagiile lui, colțuri de stradă, piețile din Mont-Martre, sunt în genere austere, sombre, ceea ce dă o notă de originalitate penelului lui, în raport cu acel Mont-Matre vesel însorit și multi-color reprezintat de obicein. Această originalitate n'a adoptat-o intenționat, ca să evite drumurile bătătorite, ci purcește dintr'un temperament artistic deosebit în care problemele se aprofundează provocând conflicte puternice și chinuri sufletești. Pânzele lui Grecu nu vor fi o îmbinare de diferite culori, agreabile ochiului, ci un pretext, un punct de plecare pentru emoții profunde, adevărate. Părăsind acest atelier, ieși cu impresia că dispui de o altă optică a fenomenelor vieții, de o nouă înțelegere.

Fixat într'un colț se scaldă în plină lumină „Prizonierul". Privit din spate, într'o uniformă care nu aparține unei armate precise — Roman Grecu ne-o spune că a încercat să reprezinte prizonierul în afară de națiune, căci toți sunt la fel de nenorociți — iese gârbovit dintr'o grotă întunecoasă, pășind copleșit spre lumina ce-l așteaptă în zare. Acest tablou se încadrează printre celelalte în ce privește formele folosite. Căci trebue relevat că pe paleta lui culorile sunt limitate: verde, albastru, brun, în tot cazul culorile vii [illegible], sunt voalate în gri. O altă pânză, la fel de expresivă „compoziție" este închinată memoriei unui prieten, căzut în războiul actual în Rusia. Intr'un colț o casă românească cu o fântână cu cumpănă, un car de culori nedeslușite, un crâmpei de peisaj, ce-o bănuești câmp de bătaie, iar pe primul plan un chip [illegible] [illegible] privind și alte tablouri, constatăm o lipsă totală de convențional, de procedeele ce constitue bagajul familiar al atâtor pictori. Totul, forma și detaliile contribue să creeze o atmosferă precisă, viguroasă, [illegible] de [illegible] pictorului — sigur existentă — [illegible] în linii și culori. O notă comună [illegible] [illegible] de pictură familiar lui Grecu [illegible] de atmosferă.

Lui Roman Grecu, Român din Ardeal, îi sunt dragi România și prima expoziție pe care dorește s'o organizeze și-o prevede la București. El ține să fie văzut de „ai lui". Noi îi urăm realizarea acestei dorinți și bucurii pentru el și toate satisfacțiile ce le așteaptă.

Paris.

OCTAV NANDRIȘ

Final obscur

Constanța...

Trenul se opri greoiu, aducând prin geamătul surd al roților o chemare la neliniște. Un dute-vino neglijent determină gara în amurgul acela liniștit de Martie. Radu Negură părăsi vagonul și, strecurându-se anevoie prin forfota mulțimii, coborî cheiul și, cu geamantanașul în mâna stângă, se îndreptă agale spre casă, trăind impresiile examenului prin care trecuse. In clar-obscurul serii, o tânără fată, îmbrăcată într'o rochie neagră, îi întinse un mic buchețel de ghiocei. Radu se opri o clipă în loc, privi adânc, apoi aruncă o piesă în coșul vânzătoarei și impuse buchețelul deschiderilor alfabetice, în timp ce florăreasa se depărta, aruncând desnădăjduită niște sunete ofilite ca și florile ce rămăseseră nevândute de azi dimineață:

— Ghioceeei...

Negură schimbă valiza în cealaltă mână și ascunse ghioceii în pumn: erau așa de triști săracii și așa de umili că după o muncă obositoare țineau strânse micuțele petale, ne mai având nimic din mândria de preludii ale naturii reînviinde. In urechi îi stăruiau încă numiri străine:

— Ghioceeei...

Și era așa de frumoasă fata în rochie neagră... A doua zi, se trezi pela opt. Se îmbrăcă încet, permițând imaginației să-i perinde ca într'un film de cinematograf, scene din orele de examen, tipuri de colegi, de profesori. Ieși, trântind ușa. Când să cotească dela statuia lui Ovidiu spre Bulevard, o florăreasă îl întâmpină cu un buchețel de ghiocei; se uită la ea, la ei: zâmbeau — și florăreasa și ghioceii. —

La masă sosi târziu, abătut. Nici soră-sa Viorica, gureșă și senină ca ziua de vară, nu isbuti să-l scoată din melancolia în care căzuse. După masă, se aruncă surmenat pe divan; era prea multă lumină în cameră: coborî storurile.

...Era brunetă, cu rochie neagră și avea gură mică de fecioară. Dar dece-i ieșise înainte și ieri și azi? Și dece tot cu rochia neagră? Poate n'avea alta. Dar de ce strigase atât de fermecător: ghiocei și de ce îi zâmbise? Nu, nu se poate. El e doar om de viitor, iar ea, o biată florăreasă. Ce-i drept, o mai văzuse el de câteva ori înainte de examene, dar niciodată imaginea ei nu-l turburase într'atât. După cum niciodată nu se gândise la faptul că ar fi putut distruge convențiile sociale și să se coboare, chiar numai cu sufletul până la dânsa. Ce, sufletul nu se incadrează normelor fizice nici măcar atâta încât să nu se degradeze? Dar ce reprezintă pe om în toate atitudinile lui de manifestare, dacă nu sufletul. Și odată cu decadența lui, nu urmează totalul dezastru al individualității?

Se scutură, ca și cum ar fi voit să-și alunge un vis urît. Dar de ce-l obsedează într'atâta această fată? Avea rochie neagră; ei și. O să-i spună și Viorichii să se îmbrace așa. Da, dar știe el că n'o să fie liniștit nici atunci. Poate că... o iubește fără să-și dea seama. O nu; asta nu se poate. Cum de se gândește măcar la așa ceva.

Și totuși, era atât de frumoasă fata în rochie neagră...

— Viorica, îmbracă-te și tu ca... Imbracă-te și tu în rochie neagră ca și ea. Da, Viorica, vrei? Sora sa îl privi cuminte cu ochii ei albaștri și mari.

— Ca cine, Răducu?

— Am vrut să-ți spun să te îmbraci cu rochia cea neagră. Mi-ar plăcea mai mult.

Viorica plecă pentru un moment ochii în jos, pentruca apoi să-i arunce interogativ în privirile fratelui:

— Ce-i cu tine, dragă Răducule? Tu decând ai venit, nu mai ești acelaș ca înainte de examene. Ești mai trist, mai gânditor. Ori poate, ai avut vreo neplăcere? Sau poate...

Radu, cugetă pentru o clipă, că ar fi mai bine să-i spună. Dar apoi se răsgândi. Ii va spune mamei sale. Da, îi va spune neapărat. Nu-i nimic însă dacă știe și Viorica. Ba, poate că-i mai bine să-i spună ei mai întâi. Da, e mai...

— Dar vorbește odată Răducule. Hai spune surioarei tale. Viorica înaintă spre dânsul ca să-l îmbrățișeze, să-i surâdă candid — surâs de soră iubitoare — și să-l încurajeze. Drept răspuns, Radu se întoarse pe călcâie și trecu în camera sa, lăsând pe Viorica în mijlocul convingerilor ei: aceasta se uită lung în urma lui, clătinând cu tristețe din cap.

Toată noaptea n'a putut să doarmă. Se pomenea mereu alături cu fata în rochie neagră, șoptindu-și reciproc cuvinte dulci. Luna revărsa din plin razele sale pe iarba crudă de Martie presărată cu flori, completând armonios farmecul momentului. Un râu blond de câmpie, își picura undele pe prundișuri. In spatele lor, dragostea personificată le da binecuvântarea. Și erau singuri, singurei și fericiți.

Sări din pat, rădușit. Ii era frig. Iși aruncă o manta între umeri. Se uită la ceas: trecuse de miezul nopții. Se va duce să-i comunice mamei lui, durerea sa. Și apoi se va ușura. Se va simți ca nou născut. Dar nu. Nu e bine așa. Mai bine să nu-i spună nimic. Mâine va pleca la gară. O va întâlni pe tânăra florăreasă și-i va spune că nu o iubește. Că nu se pot iubi în situația în care se găsesc. Că nu se poate concepe o iubire așa cum o crede ea, numai din priviri. Da. Ii va spune aceasta. Apoi își va astupa urechile ca să nu mai audă strigând: Ghiocei.

Se culcă iar. Dar nu mai putu adormi.....

Au trecut luni. Octomvrie a schimbat natura în haina fermecătoare a toamnei. Un soare trist își mai aruncă la întâmplare razele sale prin incolorul după amiezii. Numai Radu a rămas acelaș. In zadar privirile sale scrutau distanțele; în zadar urechile sale se ciuleau în așteptarea vreunui sunet. Nu se vedea nici nu se auzea nimic din ceeace voia el.

Innoptase...

Cutreerase străzi, cercetase răspântii. Acum, se pomenise fără voia sa în port. In largul mării, scânteiau licurici. Deși nu era târziu, în port era o liniște ciudată. Luna, răsărită par'că mai devreme ca de obiceiu, contura în straniu masa nopții. Și razele ei reflectate în oglinda tăinuită a mării te intimidau. Ah! razele lunii te intimidau. Și valul clipocea, lovindu-se ritmic de țărm. Dar luna, luna îl orbea. E mai strălucitoare decât soarele în amiezi de vară. Și farurile, reflectoarele navelor îl căutau; pe dânsul, pe dânsul cel rătăcit. Dar, totuși, merge înainte, fără să vadă fără să audă, fără să simtă nimic. Picioarele îi erau străine; ori, poate nici nu erau ale lui. Mergea, mergea pe marginea țărmului fără țintă, fără sentimente, fără depresiuni. Doar odată simți ca prăbușindu-se în gol dar puțin timp — apoi o senzație umedă de frig îl cuprinse. Se asfixia; deschise gura, dar aerul nu putea să intre. In fața lui, aceiaș fată cu rochie neagră, îi zâmbea fericită, ca atunci primăvara. Urmă o prăbușire plăcută și un spasm liniștitor, apoi trecu într'o stare plăcută de reverie și basm. Chiar zâmbetul florăresei în rochie neagră, se distingea din ce în ce mai puțin lămurit, odată cu numele suav al ghioceilor ce se pierdea încet, încet.

APOSTOL C. GHEORGHE-PAȘCANI

Veac

Tu n'ai să prinzi în mânile de ceară,
Comoara luminândă de vis alb,
Nici n'ai să cânți cu zorile și luna
Pe prag de primăvară, cântec dalb.

Și n'ai să te pornești către luceferi
De mână prins cu dorul de lumini;
Nu ești flămând de foșnete de aripi
Și calde mângâieri de heruvimi.

In ochii tăi nu arde cucerirea,
Căci nu mai poți privi peste abis,
Iar lângă tâmpla plânsă de amurguri
Se sfarmă umbra zeului învins.

Și nu-ți mai strălucește fruntea albă,
— Iluminare'naltă de poem —
Nu simți? Te trag spre grele-adâncuri,
Intunecări de chinuri și blestem.

Tu n'ai știut ce-i focul ce-l aprinde
O mână candidă și albă de domniță,
Ci doar ai bănuit lumina blândă
In brațele ce-așteaptă sub alfiță;

Sărutul ne'nțeles și fără margini,
Nici n'a trecut prin viața ta, o știi...
Ai stâns flămând din cale mătrăgune,
Inflămânzit de albe iasomii.

Și însetat de-adâncuri de privire
Cu adumbriri de cântece în gene,
Ai omorît în inimă chemarea
Și n'ai râvnit apoi la Cosânzene...

Ai strâns hain în inimă neliniști
Și te-ai înfrânt, plecat peste oblâncuri;
Ți-ai înălțat altare din trufie,
Pe care jertfa fumegă spre -adâncuri

Ce Dumnezeu ți-ascultă rugăciunea!
O, nu-i nici unul, simte, nu-i nici unul...
Pe-acel ce-l mai aveai, l'au prins în cuie!
Nu simți că gemi cu El, suindu-ți drumul

Nu simți că lângă tine cerul doarme
Și apele-și dorm somnul de mormânt,
Că n'ai putut să scapi dintre cătușe
Și să le dai viață de cuvânt?

Te văd trecând, gălăgios, cu veacul,
Pe tine, ce-ai dorit alt sens de „om".
Și îți privesc tăcută irosirea
Ce-ți stăpânește ultimul atom.

...Te simt cum treci... dar n'ai lăsat pe mâne,
In traista cu merinde de senin,
In adumbriri de mit și de poveste,
Comoara ce-o așteaptă cei ce vin...

Te simt cum treci, cu fruntea către neguri
Și sufletul cerșind pela răscruci...

O, du-te veac! Și du-ne'n braț gigantic
Pustia inimă și dorul de năluci!...

LUCREȚIA CLOCOTICI

Balada

Când luna urcă trepte de răcoare
Și stâncile stau veghe 'ndepărtată,
Cai iuți răsar năvalnic dintr'odată
Și tulbură colibele tătare...

Sunt Moldoveni pletoși, cu cușma roată,
Și brațul buzdugan de răzbunare,
Veniți la Krâm să desrobească-o floare,
De hoarda lui Selim Geafar, furată...

Se 'ncinge luptă aprigă. Cad stele...
Cadânele se bucură și ele
Că au scăpat de sclava favorită...

Când somnul își ia sborul de pe gene,
Se-aude svon de 'ntoarcere grăbită,
Departe, spre meleaguri bârlădene...

B. FRUNTE

Fantezie 'n crepuscul

Era o suburbie cu stele pe fiecare casă.
Negrul plângea stingând lumini, acoperind pleoapele.
(Cu fete în umbră și vin nou la masă,
aproapele își săruta aproapele.)

Și firea ascunsă într'o umană expresie
— fantastică desordine pe-un Nord încremenit —
lovea cum lovești cu ciocanul de-oțel într'o gresie,
ca să desfrunzești pagini și zile de nisip, din
compartimentele de neolit.

A. BOGACI

Poem simplu

Mi-s gândurile, Doamne,
Ceață grea întinsă peste toamne
Și sufletul scâncind în dimineață:
Cocor rănit, rătăcitor prin ceață...

Peste marele pustiu din mine, marele,
N'a poposit niciodată soarele...
Luna nu și-a întins năframa
Când tristețile-și sunau prin besnă gama...

Nimeni n'a venit să mă scape
Când rătăceam cu arca pe ape...
Nici un porumbel pe fruntea mea nu și-a lăsat
Creanga nădejdii de pe muntele Ararat...

Iartă-mă, Doamne, că ridic mâinile însângerate
Și mi-s genunchii sfâșiați,
M'am târît prea mult spre lumină, pe brânci,
Numai printre stânci, printre stânci...

DIM. I. PACURARIU

EA

de AUREL TUDOR

Toamna anului patru de studii al lui Onisim a venit ploioasă amirosind a praf de puşcă.

Era însă în rânduială cu toate examenele.

I era ciudă pe sine însuşi, îi era ciudă că aproape o uitase pe My.

A fost chemat la concentrare şi cu acest prilej a văzut-o. Băiatul era mic însă dar foarte răutăcios, şi nervos nevoie mare, iar dânsa era par'că întruchiparea primăverii.

După o lună de concentrare i s'a dat drumul, şi Onisim deşi se grăbea pentru a nu pierde cursurile a întârziat totuşi nouă săptămâni la Cernăuţi.

My-ei i s'a părut un pic schimbat. Ceva îmbătrânit, şi puţin mai fraged.

A trecut lucrul pe seama oboselii şi l-a lăsat în plata Domnului.

Trei ani, cei mai grei, trecuseră. Mai rămânea încă unul, cel mult doi.

De Crăciun n'a mai venit acasă.

Acum muncea din greu.

Se pregătea pentru examen şi totodată lucra diverse comenzi. Avea un atelier destul de încăpător la o mansardă pe Calea Griviţei. Nu muncea, pentru a-şi câştiga existenţa. Pentru asta mai avea destule rezerve. Muncea superficial pentru a putea bea în orele libere.

Fuma şi bea. Mult. Foarte mult.

Uneori nu dormea săptămâni întregi.

Ziua studia sau lucra şi noaptea bea.

Prinsese obiceiul de pe zonă, dela concentrare, şi avea marele defect că nu se îmbăta niciodată oricât ar fi băut.

La sesiunea din Iunie şi-a trecut parte din examene urmând ca în sesiunea de toamnă să dea cele rămase restante.

Toate formalităţile fiind îndeplinite la 15 Iunie, în 16 seara luă acceleratul spre Cernăuţi, intenţionând să se linişteascâ odată şi să-şi curme setea ajuns lângă copil, lângă mansarda unde îşi făcuse lucrările primului mare succes.

Dar nu i-a fost dat dela Dumnezeu să se bucure îndeajuns de marea linişte a oraşului dintre ceţuri.

In dupăamiaza zilei de 28 Iunie, la orizont au apărut patru bondari şi zumzetul lor era ameninţător. Patru bondari de oţel, veniţi dinspre zările stepelor de dincolo de Stanihor.

Lumea vorbea în şoaptă : vin moscalii.

Atunci, răpăitul câtorva mitraliere, a sfârtecat zumzetul motoarelor şi bondarii de metal şi-au luat drumul înapoi spre zările stepelor.

Onisim i-a văzut cum urcau pe Prut în sus, i-a urmărit până s'au pierdut ca nişte ţânţari, hăt peste dealuri.

A doua zi s'a dus la grădina Botanică. In vara aceea fiind proiectate câteva schimbări radicale în decorul grădinii, el trebuia să dea planurile unui peisaj alpin şi trebuia să facă bustul unui mare botanist bucovinean.

Pe alei se plimbau câţiva tineri, perechi-perechi, privind minunile creaţiei, şi câte-un solitar cercetător al fenomenului plantă.

Era cald, nespus de cald, şi lotuşii din lacul grădinii îşi întindeau frunzele, molatic, la lumină.

După ce şi-a întipărit bine locurile unde trebuiau să fie făcute schimbările, a pornit domol spre casă. S'a apucat să lucreze intens şi nici n'a vrut să audă de nimic, când în seara de 27 Iunie, My care ascultase la radio, i-a spus că vin ruşii.

— Poate că intenţionează numai. Le putem rezista noi, oricât puhoi de asiatici

imbecilizaţi ni l-ar trimite pieptiş în faţa armelor.

Totuşi a doua zi a ieşit înainte de amiază în oraş. Prea erau mari frecuşurile, prea multe şi variate zvonurile.

Onisim îşi zicea : bine. Toate ca toate, dar ce-ar avea de căutat tâmpiţii aceia cu vederi înguste ca şi ochii lor oblici într'un oraş occidental ? Nu se temi conducătorii lor că la un moment dat ar ajunge să se civilizeze fiind în contact cu civilizaţia apuseană atât de evidentă în Cernăuţi ?

Pe strada Iancu Flondor s'a întâlnit cu câţiva foşti prieteni de liceu şi cu un coleg de studii.

Toţi l-au întrebat ce face. Are de gând să fugă sau vrea să rămână. Germanii rămâneau aproape toţi.

Unul a lansat zvonul că ministrul subsecretar la interne vine cu avionul să liniştească opinia publică cu propria-i prezenţă.

Nimănui nu i-a răspuns precis. Ce-i interesa pe dânşii ce fac ? Ei nu aveau familie, nu aveau gospodărie de care să fie legaţi. Puteau pleca liberi.

S'a întors acasă amărît.

My, l-a luat cu gluma :

— Ţi-am spus eu asară ? N'ai vrut să mă crezi. Acum te-ai convins singur.

El i-a răspuns :

— De ce eşti răutăcioasă My ? Să mergem, mai bine la părinţii tăi, să-i întrebăm ce avem de făcut. Avem cai buni, putem urca tot ce e mai de preţ în căruţă, şi până la Siret ajungem până spre miezul nopţii, dacă nu mai de vreme. Avem timp de graţie trei zile.

My i-a răspuns iarăşi şăgaci :

— Am găsit în mansardă o sticlă unde probabil ţineai explosibil. Amirosea a vin cale de o poştă depărtare. Pe aceea o punem în căruţă ?

Onisim n'a mai putut răbda.

— Ţi-a venit apa la moară şi acum râzi. Dacă ştii ceva, de ce taci ? Uite sânt aproape înebunit de groază. Un tâmpit spunea în oraş, în auzul tuturor, că de acu va fi liber să exprime în artă tot ce va voi. Dar ce libertate este aceea când se aude atâtea despre oamenii stepelor ? Spune. Nu-ţi dai seama că-s la culmea răbdărilor ? Tu nu ştii ce am eu aici, la Cernăuţi. Am toată viaţă mea de până acum. In afară de faptul că te am pe tine şi pe omuleţul acela.

— Uite ce, i-a răspuns My de astă dată împăciuitoare. Vom încerca să ne facem bagajul în aceste trei zile libere de azi socotind dela orele 12 noaptea. Dacă ne va fi posibil, vom trece în ţară. Dacă nu, şi după toate probabilităţile oamenii stepei nu se vor ţine de cuvânt, atunci vom pleca împreună cu ai mei în Germania. E bine asa ? Ce zici ?

— Bine. Tu la toate ai vreme să te gândeşti. Spune-mi, însă, ce-am avea de pierdut dacă ne-am lua tălpăşiţa de pe acum ? Am ajunge dincolo de noua frontieră, şi nu cred ca asta să fie mai departe de Siret, şi acolo toate problemele ar deveni inexistente. Trebuie să ai în vedere şi faptul că eu îs român şi nu cred să le prea placă alor tăi să mă aibă şi pe mine pe spinarea lor. Mai bine ar rămâne dânşii să lichideze ce bruma se poate lichida, iar noi...

— Da, talhar mic, toate ar fi aşa cum spui dacă n'ar fi pericolul drumului. Nu-ţi aduci aminte de groaza ce se oglindea pe feţele polonejilor când fugeau de moscali ? Incolo, nu-ţi fie grijă în ce te priveşte. Vei fi socotit ca neamţ din moment ce eşti tatăl unui viitor neamţ şi soţ al meu. Deocamdată asta e hotărît. Incolo, eşti liber să te urci la mansardă şi poţi zugrăvi orice. Poţi face studii, bucturi, absolut tot. Eu mă voiu îngriji şi pe mai departe de gospodăria noastră aşa cum am avut grijă, aproape singură şi până acum. Gospodăria ta, partea materială e de mult lichidată. Partea morală nu ţi-o pot lua nici dacă ar fi încă de zece ori pe atâţia.

Cred că ne-am înţeles, şi că nu mai este nevoie să-ţi repet nimic. De altfel, prima mea grijă va fi să vând pianino. Se va putea lua parale multe pe rabla asta, că drept să-ţi spun am cam stricat-o bonţănindu-i clapele cu degetele mele grele de lucrul grădinii.

Era sinceră My, şi Onisim preţuia mai mult decât orice sinceritatea acestui copil mare care până acum îi ajutase într'atât în viaţa lui.

A rămas, deci în Cernăuţi şi împreună cu părinţii ei şi-au făcut formele de repatriere în Germania.

Anul de studii era socotit aproape pierdut, şi Onisim îi ajută My-ei la lichidarea averii materiale.

Nu ieşea în oraş pentru a nu fi văzut de jidanii care îl cunoşteau şi care de bună samă l-ar fi pârât să-l trimeată la Moscova pentru continuare de studii, şi pentru a împodobi cine ştie ce case cu lucrările de „autentică" artă bolşevică.

Toamna a venit pe nesimţite. Cu al doilea transport au plecat şi ei, şi ajunşi dincolo, în Germania, li s'a dat deocamdată locuinţă şi întreţinere într'un lagăr.

De fapt era liber să iasă oricând, şi-i era permis să hălăduiască prin cele oraşe pentru a privi măreţe creaţii în domeniul arhitecturii, sculpturii, picturii.

Dar după o lună de hălăduială gratuită, i s'a făcut dor de muncă. Nu pentru a arăta că românii sânt muncitori. Asta nici nu gândea. Ci mai mult pentrucă mâinile nu-i puteau sta degeaba.

S'a interesat ce poate face cu studiile, s'a interesat în ce ramură de activitate putea munci.

Studiile din România nu puteau fi continuate. Ar fi trebuit să le reia dela început. In schimb i s'a oferit o posibilitate foarte avantajoasă.

Cunoştea electricitatea foarte bine încă din liceu. Acest studiu îl atrăsese fiindcă punea totdeauna în legătură manifestările curentului electric cu mişcare, factor de maximă importanţă în pictură şi sculptură, şi nu şi-ar fi putut explica niciodată fenomenul culoare fără existenţa razelor şi prin urmare, fără electricitate. In plus era convins de existenţă unei forţe magnetice în razele vizuale ale omului, şi studiul acestui lucru îl făcea să realizeze ochii portretelor lui cât mai apropiaţi de acei existenţi, nu ca Rybiczka sau alţii, care de frică să nu poată reda puterea magnetică oculară o mascau în portretele lor prin aceea că îi făceau ca de statui.

S'a angajat, prin urmare, la un atelier a cărui specialitate erau aparatele ce utilizau curenţi de înaltă tensiune cu condiţia ca într'un an şi jumătate să capete diploma de maestru-şef.

Deşi My-ei i-ar fi plăcut să rămână lângă părinţi, şi mai ales i-ar fi plăcut să-l ştie maestru sau chiar subinginer, mai degrabă decât pictor sau sculptor, totuşi, dar cu mare greutate s'a lăsat convins să revie în ţară.

A făcut, deci, demersurile necesare acestui scop, şi s'a apucat, cu multă râvnă de noul domeniu de activitate.

— Am plecat viţel, n'aş vrea să mă întorc bou, spunea Onisim în glumă cunoscuţilor lui ce aşteptau reîntoarcerea aproape chiar fără să muncească.

Transportul spre ţară pleca chiar în ziua când trebuia să-şi dea examenele de maestru.

A obţinut prelungire de rămânere pe loc dela consulat, tocmai de Paşti, în 1943 s'a oprit la Cernăuţi. Direct la Cernăuţi. Pentrucă amândurora le era dor de casa lor, de grădina lor, de ogorul lor.

Pe cartea de vizită scoasă nou din tiparniţa purta următoarele, pe nemţeşte:

ONISIM VLTUR

Subinginer specialist în curenţi de înaltă tensiune.

Dar ajuns la Cernăuţi a putut vedea că toată munca lui de doi ani era zadar-

nică iroseală de timp.

Dacă ar fi dorit să-şi menţină titlul trebuia să depună examene suplimentare.

A rugat-o pe My să-i permită să renunţe.

Dânsa nu prea vroia dar s'a învoit.

(Continuare în pag. 7-a).

Aşteptare

Castanii albaştri au rămas lângă gară,
Ca o podoabă veche, murală...
Chipul fetei doinea lumina amară,
ca pata de mătase palǎ...

Toate Duminicile mestecinilor
Ce purta cu ea, în sân şi'n gând...
Cineva pornise pe drumul crucilor
şi i-a furat faţa albă, râzând...

De atunci, merii au înflorit de trei ori,
în casă a fost belşug, de aur.
Fata lui Soare născuse un fecior
dar nu veni Ion a lui Graur...

Castanii albaştri au rămas lângă gară
ca o podoabă veche, murală.

S. ANTON

Desamăgire

de Traian Cantemir

Apucă poteca in[...]dicată de ceferist și nu după mult [...] ajunse în pădure. Drumul însă [...] era greu și lunecos. Obstacole i se [...] iviau în cale la fiecare pas. Când le [...]trecea, crengile de sus ale copacilor îi bin[e]cuvântau cu aghiasma rece adunată'n fru[n]ze și stropii scuturați îl înfiorau ca ghi[a]ța. Cu toate acestea Șerban Spătaru nu se lăsă bătut.

Mergea înainte dârz și hotărît, vroind să deslege mai repede enigma Tamarei.

Mersul îi ce[d]ă abia mai târziu, când începură lanurile de holdă întinsă, cu spicul mustecios și verde.

Gârbovite sub povara apei, firele de grâne dela marginea cărării se aplecaseră toate peste ch[...]nga șerpuită și acum profitau de trecerea studentului ca să-și stear[...]

gă'n haina lui ochii uzi de lacrimi.

Șerban Spătaru se pomeni astfel curând îmbăiat până la genunchi, cu pantalonii lipiți de pulpele calde și cu pardesiul atârnându-i greu, ca o povară. Pe lângă aceasta, se mai adăuga apoi lupta cu propria-i încălțăminte, căci solul fiind hleios, îi reținea în ventuze puternice când un picior, când celalt. De izbutia să ridice stângul, expropria odată cu dânsul și o halcă de lut, mare cât toate zilele, iar de-l scotea din rădăcină pe dreptul, povestea se repeta dela început. Ca să se debaraseze de lut era imposibil, căci la fiecare mișcare hleiul se depozita din nou și munca devenia zădarnică și gratuită.

Constatând că-i mai nimerit să nu intervie cu vârful umbrelei, cum procedase la început, studentul îi dădu toată libertatea. Noroiul continuă să se prindă de suprafața caloșilor mai departe și apoi, când bucățile deveniau prea mari, scobora singur jos. Pe tălpi rămânea atunci o greutate constantă, pe care tânărul o târa înainte cu puteri tot mai slabe. Ceea ce-l determine să suporte calvarul cu eroism și perseverență era doar gândul că'n curând va zări fum leneș ridicându-se din ogeaguri svelte și va vedea case cu obrajii pudrați și coifuri de tablă.

Dar drumul se arăta infinit, fără speranțe de popas. Orizonturile largi îi dădeau senzație de hău. Inainta mai bine de o oră și'n împrejurimi nu înregistrase încă nicio schimbare mai importantă. Gara de cărămidă roșie ca un corp de animal cu pielea jupuită, stătea tot pe creasta de deal, cum o văzuse din geamul vagonului, după ce-a ieșit din Varticăuți. Iar pădurea persista și acum în spatele lui aproape și mare, de parcă atunci i-ar fi trecut de poartă. Dinainte i se întindeau aceleași lanuri de grâu înguste și drepte, iar nourii se vânzoleau din nou amenințători și uriți. Ciudată regiune! Numai la cinematograf mai văzuse asemenea vederi întinse și pustii pe care călători sfârșiți de oboseală, cu hainele putrede și zdrențăroase se clătinau bălăbănind, până cădeau la pământ. Crezuse că scenele acelea aparțineau fanteziei regisorilor, iar acum își dădea seama că sunt pură realitate. Se cutremură. Oare, dacă ar merge mult așa, s'ar răsturna și dânsul?

Gândul îi fu fatal. Nu izbuti să-l depene până la capăt și piciorul îi alunecă pe o muchie de hat cu spontaneietatea unei patinări pe zăpadă. Căderea i-a fost atât de vertiginoasă, încât abia a avut timpul să-și închidă ochii. In clipa următoare își dădu seama că stă întins la pământ și că în jur e întuneric beznă. Jos însă nu era rău. Se simția cald și comod ca pe canapelele din cabinetul „Infrățirii". In nări începu să i se furișeze miros dulceag de iarbă crudă, iar obrajii dogoriți de căldura marșului se răcoriau plăcut în holșurul apei. Mănunchiul de grâu în care-și culcase fața, avea, în alintarea lui catifelată ceva din mângâierea mânii materne, când el era mic și bolnav. Ce mult ar da să fie iar acasă și mama să-i treacă degetele moi peste frunte ca atunci. Dar dorința aceasta nu se mai putea împlini.

Incercă să se scoale. Trupul, însă, i se opune. O moleșală amețitoare îl cuprinse din creștet până'n tălpi, poruncindu-i să rămâie acolo. La început ascultă somația cu supunere, căci i se păru că-i imobilizat de greutăți enorme peste întreg corpul. Pe urmă, speriat de asemenea posibilitate, se întrebă de-i funcționează bine toate aparatele și dacă nu cumva în cadere unul s'o fi deranjat. De lovit nu-și aducea aminte să se fi lovit. Durere nu simția. Atunci?

Făcu din nou efort să se ridice. De astă dată cu mai multă forță, cu mai mare încordare. Dar abia izbuti să-și strunească mușchii și o săgeată îi spintecă pieptul de-a curmezișul până'n fund. Durerea fu atât de atroce și puternică, încât vroia să țipe ca mușcat de șarpe. Până, însă, să deschidă gura, ea a trecut dintr'odată, cum trec întâiele impunsături de albină în măselele cariate. Pe urmă, în dreptul inimii s'a deslegat ceva tare și pietros și în vine îi năvăli licoare aromată. Mușchii se întinseră într'o beatitudine, de pat moale, privirea se tulbură ca fundul unei ape și trupul rămase liniștit și inert.

Pe sus trecură corbi, croncănind sinistru.

*

Caii intrară, pe poartă, grăbiți, cu cozile suflecate.

Din fereastra salonului Tamara i-a privit cum se îndreaptă spre împărăția hambarelor și s'a posomorit ca o grădină la apusul soarelui. Se aștepta să vadă în docar bucuria întinzându-i brațe de lumină și aruncându-i jerbă de nădejdi, dar dela gară nu venise decât pustiul. Șerban Spătaru lipsia. Absența lui echivala, pentru dânsa, cu o adevărată catastrofă în urma căreia se strâmbă fața pământului, dispar cetăți îmbrăcate în piatră și se sting vieți omenești terciuite sub ziduri. Ce va spune acum părinților și cu cine se va duce la serată?

Intrebările se buluciau la ușa gândului nerăbdătoare și insistente, fără ca ea să se poată hotărî pe care să le primească întâi și cum să le deslege mai bine. Ca să nu-și arate desorientarea și năvala lacrimilor gata să-i inunde obrajii, rămase lângă geam, cu privirea pierdută departe. Uitase ce destinație trebuia să deie florilor din mână și absentă la cele ce se petrecea în jur, ciupia din ele petală cu petală. In felul acesta căuta inconștientă o supapă de despovărare a desamăgirii îndurate și o ordonare grabnică a răvășelii din suflet. Dar dinții de mărgărită albă nu vroiau să cadă cu sgomot la pământ ca să-i ușureze necazul încercat, ci în drumul lor spre dușumea făceau piruete ciudate și fistichii, balansând la dreapta și la stânga, ca'n scrânciobe de aer. Pe urmă amețite de dansul lor acrobatic, aterisau în peluza covorului, ușor ca fulgii începutului de iarnă.

Preocupată cu ordinea pe care vroia s'o vadă gata înaintea sosirii trăsurii, d-na Oranschi nu remarcă de la început transformarea Tamarei. Cum tocmai atunci terminase de fixat lumânările în candelabrele pianului, mai trecu odată cârpa, de lână peste ghiața îndoliată a cutiei de rezonanță și apoi se opri la masa din mijloc. Intenționa să puie câteva flori și în vasul de Sevres, cadou de la o prietenă din Harcov, împușcată de bolșevici la începutul revoluției, și pentrucă buchetul adus din grădină îl avea Tamara, ridică ochii spre ea. Ințelese atunci că nu mai era nevoie de ornamentări speciale și-un val de mânie o încercă subit.

— A venit trăsura? întrebă cu voce stăpânită, ca să nu-i surprindă fata clocotul.

N'avea nevoie de confirmări, dar vroia să abată supărarea în altă parte. Pe rău-crescutul acela cine știe ce motive l-au reținut de a nu se ține de cuvânt și atunci de ce să sufere copila degeaba. Și așa-i anemică și slabă de o culcă vântul.

— A venit, bâigui Tamara cu gura amară.

— Șierban nu-i? continuă tot ea, pe rusește, palatizându-l pe ș inițial după obiceiul tuturor Slavilor de Răsărit.

— Nu, negă în lacrimi Tamara și trecu spre alt colț de cameră, să nu-i i se vadă șiragul de mărgele izvorît dintre trestiile genelor. Acolo, găsind un tablou, care dintr'un capriciu al întâmplării renunțase la poziția regulamentară, se necăji să-l readucă la disciplină.

— De ce te superi? zise din nou d-na Oranschi, punând în voce iz de imputare, când remarcă surprinsă că în loc să limpeziască apele, mai rău le tulburase. Se vede că n'a putut veni din cauza ploilor Nu știi ce spun ziarele?!

Poduri rupte, linii de comunicații tăiate, câmpii inundate, oameni înecați, un prăpăd întreg. Ca anul ăsta n'a fost nici nu mai țin minte de când.

Dându-și seama că prea fusese conciliantă cu acel necunoscut și prea-i găsise motivări neașteptate, regretă atitudinea proteguitoare de mai înainte terminând cu o usturătoare ironie la adresa aceluia.

— Doar nu era să-și expuie viața pentru o simplă serată dintr'un sat basarabean.

Apoi ieși din odaie, căci nu putea să vadă cum plânge Tamara pentru un străin de neam și limbă, căruia îi lipsesc cei șapte ani de acasă.

Astfel gândia, despre Șerban Spătaru, d-na Oranschi, căci în caz contrar ar fi trebuit să le anunțe amânarea vizitei printr'o nouă scrisoare, nu să dea ca sigură venirea pentru ziua de azi. Detestabil a procedat că a lăsat să meargă, pe asemenea noroi, trăsura la gară, învrednicindu-l de atâta grijă și atenție. Nu-i vorbă, de lucrul acesta el nu va ști niciodată, dar, oricum, orgoliul ei de femeie și mamă a fost acum considerat atins. S'ar fi simțit sufletește mult mai împăcată, dacă n'ar fi făcut nicio pregătire și dacă nu ceda soțului, ascultându-l. Volodia însă a fost întotdeauna bun și îngăduitor, cum sunt numai oamenii rari, care trec de-a dreptul în legendă.

— Trebuie să trimitem trăsura, a obiectat dânsul seara, în ajun, ascultând, cum fâșâie ploaia afară. Indiferent cine e și cu ce intenții vine, trebuie să ne facem datoria. Ca oameni de condiție bună ce suntem, cinstindu-l pe el, ne cinstim pe noi înșine.

Deși d-na Oranschi era de aceași părere ca soțul, totuși, ca să nu dea de bănuit aceluia că fiica îl așteaptă cu nerăbdare și că ea i-o împărtășește deopotrivă, ar fi vrut ca familia să-și manifeste oare care rezervă în atitudine față de dânsul, iar el să remarce aceasta și să le treacă pragul sfios, cu bătăi de inimă și îmbujorări purpurii.

— Dacă vine și are să-mi placă, mărturisi dânsa, mândră că odrasla-i are de pe acum curtezani stăruitori, atunci altă socoteală. Inapoi poate pleca în trăsura noastră. Dar de-o fi un împușcă-lună, cel puțin să nu-mi pară rău.

D-nul Oranschi a privit-o șiret, cu bucle strânse și zâmbind amintirilor cu ramă de aurii, a replicat împăciuitor:

— Noroc, dragă, că nu-s toți ca tine, căci altfel cine știe de câte ori ar fi trebuit să dorm și eu afara în paie.

Parcă numaidecât cu intenții serioase trebuie să vie omul? Altcum nu? Afară aceasta eu mă încred în gusturile Tamarei și sper să nu mă înșel.

— Bine. Dacă zici tu așa, fă cum vrei, a cedat la urmă, cu jumătate de gură.

Acum iată unde a ajuns cu încrederea și gusturile Tamarei. Rău s'a mai păcălit. Are să-l sublinieze cu roș greșala făcută, numai să vie acasă. Asta-i om cu creștere? Așa se procedează dacă nu poți veni? Tamara i l-a descris în culori mai bune, dar portretul creionat de dânsa nu corespunde nici pe departe realității. Sărmana fată! Nu judecă se vede, cu creerul, ci cu inima. La vârsta ei nici nu se poate altfel. De aceea datoria părinților este să veghieze orice pas, al copiilor, nu să li-i lase liber și necontrolat, cum opinează Volodia.

Țară...

Țară, poate uneori mi-i frică de moarte,
plâng și ridic mâinile spre cer
sub ploaia grea de răcnete și fier,
cu buza arsă de arșiță și de foame,
cu trupul vlăguit de-atât nesomn
și chem fântânile și codrii de departe,
să-mi smulgă inima de-aici din drumul
glodos al sângelui, pe care crește fumul
năfrămi de doliu pentru tinereți neîmplinite...

Țară, uneori când mă prăbușesc în lut
și mușc în suflet doruri răsvrătite,
aș vrea să cad, să cad străpuns de-un glonț,
s'aud vâslind deasupra mea, bizar,
corbul legendei, corbul lui Hialmar
să-mi ducă inima departe 'n cloni...
Dar gândurile-mi răscolesc ființa
și simt cât sunt de om și cât
de dragi mi-s anii — drumuind spre moarte, -
ce dragă-mi este agonia asta înspre veșnicie
prin care tinerețea mi-a trecut posomorit...

Plâng uneori deși 'nțeleg că e 'n zădar...
și-mi crește ura 'n sânge 'nviforată:
m'ardic spre zare —vifor— și pornesc
iures nebun spre dușman și răcnesc
răsbind cu piept, cu armă, cu lopată!

Prin fum duc luminata ta cărare,
prin sânge duhul tău și doina care
mi-a 'nflorat pruncia și mă duc
cu pumnul stein și sufletul haiduc.

Și 'ntr'un târziu te-aud venind încet
cădelnițând ogoarele durerii,
și simt cum îmi aprinzi un frunze, blând,
peceți de rodiuc, stelele serii...

DRAGOȘ VICOL

Cenușă răscolită

„Sinuciderea unui elev din Câmpulung-Bucovina", un titlu laconic, ca toate titlurile faptelor diverse. Publicul îl primește cu o răceală de spectator, care asistă inconștient la atâtea drame ce i se desfășoară necontenit în fața ochilor, în fața acestor ochi care s'ar opri mai degrabă pe un titlu ca „Prețuri maximale pentru crema de ghete..." E o cruzime, această inconștiență, o cruzime care scapă neobservată printre preocupările multiple ale omului modern.

Dar, o și mai mare cruzime este comentarea faptelor, fără a le aprofunda înțelesul. Cineva, cetind că elevul s'a sinucis „din motive de ordin sentimental", a exclamat:

— „Iată ce-i preocupă pe tinerii de azi!"

Dar, oare nu este aceasta o stare normală, un „ce" etern al tinereții? Și dacă este așa poate avea atmosfera de încordare în care trăim vre-o influență care să amelioreze o astfel de situație sufletească? Desigur că nu! Ba din contra: omul caută să evadeze din viața aceasta materială, care i-a devenit insuportabilă, refugiindu-se într'o lume, care îi pare ideală, bazată pe trăiri puternice sufletești. Și, unde ar putea sa creadă un tânăr că-și va găsi alinarea, dacă nu în vâltoarea iubirii, a acestei iubiri care e un atribut al vârstei sale?

Dar omul uită. Uită că a fost tânăr, uită că a iubit, uită că a fost și el în situația aceluia care și-a ridicat viața, uită tot... Și pentrucă a uitat, ce ar putea face mai bun, decât să critice? Iar dacă s'ar găsi, din întâmplare cineva care să-i amintească de trecut, același om, ar spune:

„Ehe! Eram și eu, tânăr și prost, pe atunci".

Nu! Nu e prost cel ce urmează chemării lăuntrice dea se comporta conform vârstei sale, ci acela care nu o face! Ce ar deveni lumea, dacă tinerii ar critica pe toți și toate, fumând din pipă, iar bătrânii (vai de ei!), aducându-și aminte că n'au trăit cum trebuie, la vremea lor, s'ar apuca de iubit? Nu ar fi tocmai aceasta prostie?

Și dacă e așa, dece nu vrem să înțelegem că suntem cu toții oameni, că fiecare își are un rost momentan în viață, că în tot omul există ceva intern, față de care rațiunea e neputincioasă, și în consecință, dece căutăm să ne explicăm unele fapte pe care mintea noastră unilaterală nu le poate pătrunde? Dece?...

— — — — — — — — —

Sunt, acestea, gânduri care chinuiesc, gânduri ieșite ca niște fire de jăratec, de sub cenușa, proaspăt răscolită, a amintirilor. In mintea lui Mihai se contureazā fapte trăite odată, iar sufletu-i pâlpâie, pâlpâie ca și atunci...

— — — — — — — — —

Era într'o vacanță... Cea mai tristă dintre vacanțe... Lăsase urmă totul, refugiindu-se din calea bolșevicilor în acel orășel de munte. Amară desiluzie pentru un copil de 15 ani... Când privea împrejur și vedea munții care înconjoară târgul, i se părea că i s'a zmuls din suflet zarea largă a plaiurilor pe care, poate, nu le va mai vedea niciodată. Când ieșea în oraș și vedea unica stradă ce adună pe marginile ei toate casele „capitalei de județ" îi veneau lacrimile și mergând pe malul Moldovei, plângea, plângea fără să știe de ce.

Și așa trecură zilele monotone, lipsite de speranță, lipsite de orice ar putea caracteriza o viață. Până când, într'o zi îi apăru ea, în cale. Și sufletu-i naufragiat se agăța cu toate fibrele sale de sufletul ei, care părea că-l va înțelege. Mihai iubi, iubi cu toată căldura sufletului său, neluând în seamă lumea, care spunea multe despre trecutul ei. Pentru dânsul, ea nu era decât un înger salvator, trimis de Providență ca să-l împiedice de a cădea în mocirla desnădejdii. Uitase de totul ce-a rămas în urmă-i, de trecut, de prezent și visa, visa mereu în viitor. Va fi fericit, totdeauna lângă dânsa, lângă unicul suflet care l-a putut înțelege...

Dar, s'a înșelat. La prima suflare de vânt, iluziile se năruiră și dintre ruinele iubirii sale răsări durerea, cea mai grozavă durere din câte trăise. Și aceasta crescu, crescu, de se părea ca nu va înceta niciodată să crească. Și cu cât creștea durerea, cu atât Mihai devenea altul. Nu putea duce niciun lucru pân'la capăt, nu era bun de nimic, era mereu în căutarea singurătății. Câteodată se ducea în lunca Moldovei și privind apa, își înneca amarul în lacrimi. In liniștea dimprejur se auzea doar murmurul apei care curgea mereu la vale, ducând cu ea lacrimile durerii sale. Și i se părea că chiamă adâncul, străveziul adânc. Privind, așa, ore întregi apa, se îmbăta de o senzație necunoscută până atunci, părându-i-se că acolo, acolo în nisipul fundului, sălășluiește balsamul care i-ar putea alina durerea. Și se apropia de apă, tulburându-i suprafața, cu mâna. Ispita devenea din ce în ce mai puternică, aproape să..., dar în momentul hotăritor, adevăratu-i înger de pază îi trimetea o scânteie de rațiune. Atunci se gândea ce ar face părinții săi, dacă acum, după ce au pierdut tot, l-ar pierde și pe dânsul. Și îngenunchind, mulțumea Celui care a ținut mâna asupră-i. Un nou puhoiu de lacrimi îi reda luciditatea și se întorcea acasă, tăcut.

Această stare durā un an încheiat, apoi puțin câte puțin, durerea se împrăștie.

Incepu războiul și Mihai se întoarse acasă. De sărbători o felicita — prima sa iubire —, iar ea îi răspundea. Când vedea ilustrata ei, lui Mihai i se strângea inima, dar apoi, uita. De un Crăciun nu-i mai scrise și așa totul ce-l mai lega de orășelul dintre munți, dispăru...

E. CALINESCU

MARIA

DE MUSSET

Când primăvara mica floare cere
Să'mboboccească în pădure 'ndată,
Și prima adiere o îmbată,
Atunci zâmbește plină de mistere,

Iar mica, fragedа-i tulpină, în tăcere,
Simțind potirul său deschis, deodată
Până'n adâncuri e înfiorată
De-atâta bucurie și plăcere.

Tot astfel și când gingașa Marie
Intredeschide gura purpurie
Și își ridic' albaștrii ochii cântând,

In armonia și'n lumina zilei
Imi pare că tot sufletul copilei
La ceruri se ridică tremurând.

In românește de:
PIMEN CONSTANT

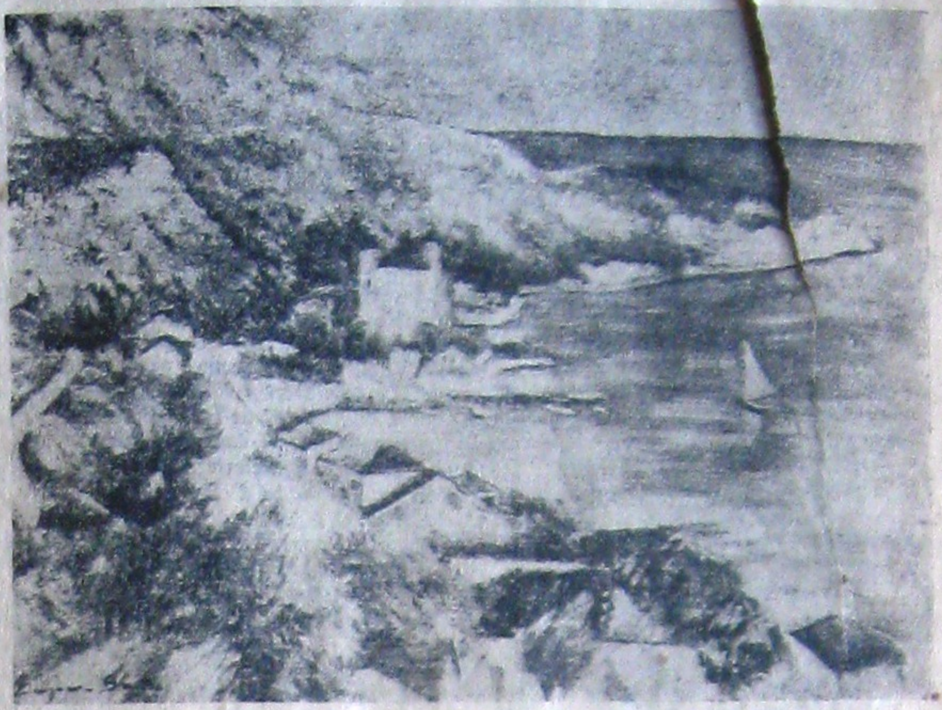

CUVANTUL ȘI NOȚIUNEA

Fiecare cuvânt exprimă o noțiune deosebită. El e corespondentul material (de natură fonetică dacă-l pronunțăm și de natură grafică, dacă-l scriem) al ideii generale sau al națiunii căreia vrea să-i deie cea mai adecvată expresie. Cuvântul scris sau pronunțat apare de prezent mai mult ca un simbol convențional al noțiunii, decât ca produs natural al ei, cum a fost la origine.

Numărul cuvintelor limbii ar urma să fie egal cu cel al noțiunilor. Vom vedea totuși că această egalitate nu e generală.

Omul, făcând progrese culturale, își sporește oare numărul noțiunilor sale de cultură **simultan** cu numărul cuvintelor sale sau nu? Intrebarea aceasta o putem formula și altfel: ce sporește mai întâi, numărul noțiunilor sau numărul cuvintelor, — sau amândouă deodată?

Societatea care progresează lent, prin evoluție, desvoltându-se organic, realizează mai întâi sporirea noțiunilor care imediat dau naștere formelor materiale ale expresiilor. Din contră, societatea care face salturi în progresul ei, împrumutând repede dela popoarele mai înaintate, unele elemente culturale fără să le aleagă pe cele potrivite, ia adesea numai **formele** exterioare ale culturii superioare, între care forme întră și elementele de limbă (cuvintele). In astfel de societăți cu desvoltare culturală rapidă, numai în cazurile fericite care-s rare, numărul cuvintelor sporește în același timp cu numărul noțiunilor cărora le dau ele expresie. In cazurile mai puțin fericite însă, sporirea numărului de cuvinte nu corespunde unui tot atât de mare spor de noțiuni, ci unuia mai mic.

Progresul cultural organic, evolutiv, constă în realizarea unui fond de cunoștinți și valori ce-și găsesc în mod necesar forma naturală de exprimare, iar progresul făcut repede și oarecum forțat de factorul influenței culturii străine, are rezultate inferioare, noțiunile de cultură neputând fi asimilate temeinic, procesul de asimilare având nevoe de un anumit timp.

Așadar stabilim că în societatea progresului rapid, dar lipsit de temeinicie și soliditate, numărul cuvintelor ei e mai mare decât cel al noțiunilor (unele cuvinte luate cu împrumut, fiind forme fără fond, cum a zis Titu Maiorescu), iar în societatea progresului lent, organic, dela bază spre vârf, numărul **noțiunilor** e mai mare decât cel al cuvintelor ei, deși acele puține noțiuni care încă nu și-au găsit exprimarea imediată și adecvată, prin cuvinte, nu rămân lung timp în această fază, pentrucă ele, prin puterea lor interioară, crează cuvintele corespunzătoare. Fondul își poate crea forma adecvată, iar formele culturale sunt în unele cazuri lipsite de miez.

Progresul cultural lent și organic e de preferat celui rapid și de import, acesta fiind superficial și adesea dăunător. Deaceea vom căuta să cultivăm — după principiul organist — toate clasele sociale ale poporului nostru, dar mai ales neglijata lui temelie, care e țărănimea, ridicându-i nivelul cultural și standardul de viață. Vina acestei neglijențe o poartă epoca veche a numeroaselor partide politice de tristă amintire. Conducerea politică din era nouă are deosebită grijă de țărănime.

Misiunea culturalizării neamului nostru o vor îndeplini școlile noastre de toate gradele și **căminele culturale** cărora domnul Mareșal Conducător al statului le dă mare atenție și rol hotăritor.

Unele elemente de cultură străină, dacă le primim, trebue să le asimilăm, iar nu să deformăm sau să spoim cu ele etnicul nostru. Cultura ce-i vom da poporului nostru, ca să fie organică și spre folosul lui, va trebui să ție seamă de tradiția lui, spre a păstra totul ce aparține bunului și strămoșescului nostru patrimoniu spiritual și moral. Numita cultură trebue să se potrivească cu particularitatea structurii sufletești a poporului român, cu actualul lui nivel cultural, cu condițiile geografice ale țării în care a fost el așezat de istorie, cu condițiile regionale, ca și cu cele locale ale fiecărui sat și oraș românesc.

Progresul să se realizeze dela noțiune la cuvânt, iar nu dela cuvânt la noțiune, pentrucă în cazul din urmă, de multe ori cuvântul nu aduce cu sine și noțiunea așteptată sau el e întrebuințat greșit, deplasat. Deaceea în școli se va pune mare preț de intuiție și experimente din care să rezulte noțiunile de cultură și legile științifice care se vor îmbrăca neintârziat în haina **cuvintelor**.

Deci: dela intuiție la noțiune și dela noțiune la cuvânt, iar nu invers. In felul acesta vom crea întâi **fondul** culturii, iar forma ei se va ivi ca expresie fidelă și necesară a fondului.

MIHAI COSMINEANU

Insemnările lui George Toma

La o cârciumă... în mahala

— Mai am o zi ori două.
Și vă las lumea vouă...

Muzicantul strânse vioara sub bărbie și arcușul cu puținile fire de păr, trecu lin pe coardele strunite. Vioara veche de culoarea frunzelor putrede de fag, cu luciul șters sub bărbie și'n dreptul degetelor, se'nfioară. Cântecul prindea aripi. Sbura lin spre colțurile ascunse ale cârciumei sărăcăcioase, străbătea parcă împovarat de desimea fumului și pătrundea pe nesimțite în adâncul ființei celor ce-l ascultau. Cântecul își cunoștea părintele, iar vioara îmbătrânită în meșteșug, măestria degetelor slabe. Muzicantul se legăna. Grumazul cu piele încrețită îi ieșea de sub gulerul tare, ponosit. Mușchii obrajilor slabi, erau încordați. Ochii i se sintuiseră în gol. Vedeau, desigur, alți ani: anii tinereții.

Dela masa de lângă ușă, George, îl urmărea. Venise și el cam de o oră ca să alunge singurătatea apăsătoare a orașului străin. Când venise, muzicantul ședea cu brațele pe masă și cu capul pe ele. Niciodată n'ar fi bănuit măestria degetelor slabe și nici ascunzișurile acelei viori care cu câteva clipe mai înainte zăcea pe masă ca o fosilă. Privi la muzicant:

— Mai am o zi ori două
Și vă las lumea vouă...

— Mi se pare cunoscut cântecul, gândi George.

Se îndârji, concentrându-și gândurile la toate cârciumile prin care a trecut vreodată, în care a stat să scurteze din zilele prea lungi și pustii. I-au răsărit în minte oameni, alții și totuși așa de asemănatori, alte cârciumi din alte orașe și totuși la fel ca aceasta. Privi la cei din jur. Incepură să se miște, să vorbească tare. Fără voie privirile-i se opriră la lampa ce fumega atârnată în cui, răspândind în juru-i o lumină slabă, gălbuie. Aspectul cârciumei îi readuse în minte — în momentul când se aștepta mai puțin — scena din filmul: „S'aprind făcliile". L-a văzut de mult într'o toamnă rece și uscată, l-a văzut în orașul școlarității sale. Numai că aici, în loc de foiala prinților și'n loc de revărsarea orbitoare a luminilor, se adunaseră oameni săraci ca la lumina slabă a lămpii fumegânde să-și ispăvească și a doua jumătate a zilei ploioase de Duminică; să-și lase la cârciuma sumbră și totuși prietenoasă și ca din urmă gologan rătăcit pe undeva prin buzunarul peticit. Nu erau oameni răi. Erau prea necăjiți ca să se mai poată ridica. Prin aceasta se deosebeau de cei din filmul de atunci.

— Câți ani au trecut!
— Mai am o zi ori două
Și vă las lumea vouă...

Muzicantul se sprijini cu spatele de perete. Fruntea desgolită de șuvițele cărunte, revășite, îi lucia. Se deschise la gât ca să prinde noi puteri și să poată birui slăbiciunile vârstei.

Cu rotele pe masă, George, își sprijini obrajii în palme. Ii ardeau. Inchise ochii ca lumina să nu-i întrerupă desfășurarea filmului. Il vedea în față. Venirea cu avionul.. Scena din pădure.. Sfârșitul. Simția iar cum îl biruiește plânsul. Cu podul palmelor își apăsă ochii tare, ca să-l doară. Atunci era copil, dar acum?... Vedea cum a ieșit în stradă. Sufla vântul și frunzele sburau pe străzile goale; se îndoiau copacii ca'n scena finală. Lipsea doar mormântul. Il presimțea în adâncul lui, dar nelămurit. Acum îl simte bine. Anii au trecut lăsând în urma lor doar ruini. Sufletul le-a strâns asemenea unui mormânt.

Vioara tăcu. Muzicantul înfrânt se lăsă pe-un scaun. George îi făcu semn să se apropie. Porni greoi cu vioara într'o mână și cu arcușul în altă, târînd un picior după el.

— Cântă-mi bădie: „Mai am o zi ori două".

— Dacă mi-i plăti de ce să nu-ți cânt, răspunde muzicantul.

George îi întinse ultimii bani pe care îi avea.

Muzicantul se plecă și începu să-i cânte încet la ureche ca pentru el:

— Mai am o zi ori două
Și vă las lumea vouă...

D. VATAMANU

EA

(Continuare din pag. 4-a)

numai cu condiția ca el să termine definitiv studiile încă în sesiunea de vară.

S'a dus la București, și cu forțe proaspete și-a reînoit cunoștințele dobândite în anii anteriori.

A trecut toate examenele cu succes și și-a luat diploma încă în decursul toamnei.

My era bucuroasă.

Nu mai trebuia să-i ducă grija, nu mai avea să-l știe departe de ea.

Dânsul, dimpotrivă, era morocănos.

— Ce trebuie să fac acum ? Se gândi într'o zi Onisim. Să cer post de profesor suplinitor ? Cam stupidă aparență la vârsta asta și la renumele dobîndit. Și dacă nu sânt locuri la Cernăuți, îl vor numi de sigur în altă localitate. Unde ? Indiferent. Lui îi trebuie Cernăuți. Pentrucă Cernăuții sânt ai My-ei. El n'are oraș, n'are sat. Cernăuții sânt și ai lui, fiindcă la Cernăuți a cunoscut deopotrivă și necazuri și bucurii.

Ce să facă ?

Ce să facă ?

A întrebat-o pe My.

— Tu, uite cum stau lucrurile, și i le-a expus logic așa cum se prezentau de fapt. A încheiat întrebând-o ce sfat îi dă. Să ceară post ? Să rămână așa ? Să-și caute deocamdată o altă ocupație ?

My i-a răspuns surâzând :

— Toate nu-s decât așa cum vrei să fie. Vei vedea că atunci când le va fi venit sorocul se vor lămuri. Am călătorit prin lumea întreagă tot aici să ne întoarcem. Cu nevoie de sfaturi încă. Par'că ai fi copil. Vezi, astea toate se datoresc faptului că tu nu trăiești în viață. Sânt sigură că trăiești în vis și că ai impresia că toate studiile tale și toată arta ta sânt însăși realitatea. Uite aici. Realitatea e asta. Copilul. Noi înșine. Restul nu contează. Acelea sânt podoabele cu care obișnuim să mascăm neputința noastră. Lutul din care sântem plămădiți.

— Bine, dar...

— Nu mă întrerupe. Am numai patru clase de liceu. Asta nu contează. Sânt mai mică decât tine. Tu ești un adevărat titan. Eu nu mai am nici-o grijă pentrucă pe toate mi le-am aranjat de mai înainte. Tu începi să ai griji. Abia de acum înainte vei putea să devii omul absolut. Uită-te numai bine și ai să vezi că tot ce spui tu că ai creat cândva nu mai există. Sau dacă mai există, vorbesc despre statui, un cutremur ți le poate acoperi cu moloz, le poate face una cu materialul din care tu le-ai creat. Privește dincoace. Acestuia i-am dat viață. Acum vorbește două limbi, merge în școala primară, și mâne poimâne, va dori să se facă inginer, sau cine mai știe ce, și se va face. La ce bun ? Ca să moară stupid într'un accident de cale ferată, sau și mai plăcut, într'un pat cu teci de perine. Asta e realitatea. Și-mi pare rău că n'am știut s'o trăim din plin. Totuși, mai avem vreme. Destulă. Prea multă chiar.

AUREL TUDOR

Drum răsăritean

Natalia Godunof,
subtil chenar
gingaș pahar
se adânci sunt nopțile 'n Rusia!

Fantastică-i luna răsărită pe Don,
Străluminând himeric spații stepare.
Fug Cazacii, călări, ca o arătare...
Dinspre păduri s'aude dulce svon.

A pornit la drum și Serghei Essenin:
parcă simți un suflu de femei și vin

Hei! ce adânci sunt nopțile 'n Rusia!
Mă aprind în ele ca 'ntr'un zăbun.
Intinde-mi, Doamne, o mână peste glia.
de suflet, din cioburi să m'adun

Lângă ochi adânci de femee.
(Vremii poruncește 'n loc să stee!)
Vreau să beau dragostea ca din pahar.
Prietene aruncă și ultimul zar!

Mai sunt până 'n zori
Ceasuri de dulci mângăeri.
Ne oprim lângă tăceri
de-argint, de-aramă,
Cărnii însetate să-i dăm vamă.

BEN. MIHAESCU

La noi în Bucovina

La noi, în Bucovina, încărunțit-au fagii
La Putna și Suceava dorm somn de veghe magii
In trâmbe alb-albastre se irosește smirna
Și-s cântece de slavă în schit la Dragomirna.

La noi, în Bucovina, ard candeli de sulcină
Și ulmii se înalță cu creștetu 'n lumină.
Toți brazii 'n miez de stâncă își dăltuiesc vecia
Și munții de legendă ne străjuiesc moșia.

La noi, în Bucovina, știu doinele a plânge
Și-i frământată glia cu lacrimi și cu sânge.
Moșnegii spun balade și bacii știu povețe
și tare mândră hora svâcnind de tinerețe.

La noi, în Bucovina, e altfel primăvara
Și toți flăcăii noștri-s în dragoste cu Țara!
La noi în sate albe ard candelabre cornii
Și 'ntinde Domnul mâna pân' hăt la Vatra-Dornii!..

NIC. ISTRATI

Rugăciune către constelații...

Constelații negre de pământ și sgură,
dați-mi peste moarte o altă făptură;
să n'o darme vântul, să n'o sape ploaia,
să nu mi-o mistue clipa și văpaia.

Inima să-i fie harfă de liane,
în pustiu albastru de calde oceane...
sbuciumul, înaltul, cântec de maree,
dorul, țărm de lună, umăr de femee...

Constelații albe de cer și lumină,
dați-mi peste moarte suflet fără tină;
să nu-l darme gândul să nu-l sape zarea,
să nu mi-l mistue visul, depărtarea...

Fie-mi el să-mi fie sbor peste Olimpuri...
prin rotunde spații fără anotimpuri;
fie-mi el să-mi fie casnică vâltoare
cu înghețuri albe și viscol de soare

Constelații negre, albe constelații,
da-ți sufletul cel fără de spații...
fără de podoabe, fără 'nalte steme,
dăruiți-mi trupul cel fără de vreme...

Fie-mi viața lină o trecere mereu,
un drum pe care umblă numai Dumnezeu;
moartea, un alt cer din azurul vieții,
pe care îl cântă îngerii, poeții.

I. SCUTARU

File de calendar

„PROHOD PENTRU ZI"

se numește volumul de poeme tipărit de d. Haralambie Țugui în Tipografia I. E. Torouțiu, din București.

Tânărul stihuitor folosește diferite elemente, multe din folclor, reușind să dea, uneori, versuri acceptabile. In marea lor majoritate, poemele d-lui Țugui au ceva nebulos în ele, ceva neclar, ceva ermetic:

Livide, pe deal
Plâng, zările, plâng
Amurgul de-opal
Moare în crâng.

Alteori, ca de pildă în „Rugă de seară", neclaritatea versurilor d-lui Țugui, apare evidentă, ca și multe influențe din diferiți poeți. Aceleași influențe se strevăd și în restul poeziilor.

In orice caz, pentru evoluția poetică a d-lui Țugui, sunt necesare anumite descotorosiri poetice, după cari d-sa va reuși, desigur, să ne dea o poezie mai acceptabilă, mai cu seamă că nu e lipsit de talent. Câteva imagini, tot din Rugă de seară:

Liniștea cimitirilor troinite hăt
Până'n creștet de cruci în omăt,

vădesc calități, care nu și-au găsit încă forma de expresie cuvenită.

D. IULIAN VESPER

publică în ultimul număr al revistei „Universul literar", o nuvelă intitulată „Eu sunt viața care a rămas", de o sensibilitate epică rar întâlnită în scrisul contemporan. Proza d-lui Iulian Vesper se încadrează pe linia înfăptuirilor de autentică valoare și de aleasă înfățișare a unor stări sufletești, cu toate complicațiile lor.

IN ACELAȘI NUMAR

al „Universului literar", d. Radu Gyr se ocupă despre breasla scriitorilor și despre necesitatea unei reglementări a raporturilor dintre editori și scriitori. Rezolvarea acestor probleme ar da putință scriitorului român să se încadreze în viața socială, așa cum o merită creatorul de valori spirituale.

O problemă foarte neprielnică desvoltării scrisului românesc, constitue enorma cantitate de traduceri, alese desigur la întâmplare de oameni ce nu au nimic comun cu adevărata viață literară românească, — și din proastele scrieri, care și-au făcut o faimă datorită numai reclamei comerciale de tarabă. In legătură cu aceasta, d. Radu Gyr crede că ar fi necesar obligarea editurilor de-a limita numărul traducerilor, care inundă în prezent; toate traducerile să fie încredințate numai scriitorilor de reputație singuri în măsură a aprecia valoarea unei opere care urmează să fie transpusă pentru cititori.

In afară de aceasta o mulțime de alte probleme ale scrisului românesc contemporan, sunt discutate în amănunt de d. Radu Gyr și fiecărei probleme i se dă soluția cea mai echitabilă, care vine în folosul scriitorului român.

„DORUL PORTUGHEZ"

se intitulează un articol interesant publicat de E. Ar. Zaharia în ultimul număr al revistei Cronicar. Autorul caută apropieri în limba portugheză corespunzând sentimentului dorului românesc. Bine documentat, articolul d-lui Zaharia aduce o reală contribuție în cercetările fenomenelor sufletești spaniole și portugheze, atât de apropiate de dorul nostru. D-sa găsește numeroase apropieri dintre spiritul iberic și celelalte concepții europene, asupra aceleiași caracteristici metafizice.

D. PROF. UNIV. DR. MILAN ȘESAN

publică în același număr al Cronicarului un esseu frumos gândit și bine documentat, despre „Metoda psihologică în istorie", — și aplicările ei la fenomenele omenești. Trecând prin concepțiile istoriografilor de importanță universală, cu metode științifice în toate cercetările lor, d. prof. Șesan arată necesitatea folosirii și a metodei psihologice, pentrucă în cercetarea istorică să se pună în lumină toate aspectele faptului istoric. Această metodă, aplicată în chip rațional, dă rezultate foarte frumoase, pentru cercetătorul care caută să desprindă o sinteză clară și cuprinzătoare din întâmplările omenești.

CITITORUL ROMAN,

constant atitudinei sale de indiferență față de anumite „medalioane" ale unei pagini cu reflexe ostile culturii naționale, n'a sesizat, desigur, uimitoarea sărăcie de informație a celor câțiva malagambiști, obraznici până la refuz, care se chinuesc zilnic, să înțeleagă un act de creație poetică, dar nu reușesc decât să ofere un spectacol de prost gust, al unei inculturi indecente și vulgare. Nu-i compătimim pentrucă nu sânt de compătimit.

Știm că adolescența, prin mecanismul ei psihologic, e puțin revoluționară și își pierde de multe ori axa de orientare. Dar de aici și până la substituirea valorilor spirituale ale neamului, printr'o sumă de evidente nulități, e o distanță pe care proaspătul contingent 'infantil nu o poate încă aprecia.

Din toate acestea regretăm numai că frizeriile și băcăniile au rămas fără ucenici...

Timpul, însă, va reașeza pe fiecare la locul ce 'i se cuvine. Nu e nimic nou în această dezorientare. Au mai fost și altele și n'a mai rămas nici măcar o urmă din avangărzile de frondă, pornite cu scandal și sunete asurzitoare de tinichele.

REVISTA „PRIETENIE ȘI LUPTA"

aduce în numărul său de pe Martie 1944, un material bogat și ales, ca de obicei, din care subliniem: General Mihai Schina: România și Germania unite prin destin comun; Dr. Iulius Bielz: Chipurile lui Horia, Cloșca și Crișan, aflate în muzeul baron Brukenthal; Dr. Johannes Neumann: Destin și jertfă la Hoelderlin (Schicksal und Opfer bei Hoelderlin); Dr. Horia I. Ursu: Relațiile româno-germane în trecut (Evul Mediu).

Recenzii bogate asupra diferitelor cărți literare, sunt susținute de: Pompiliu Preca, Iulian Vesper și Petronela Negoșanu Numărul se completează cu: Revista revistelor, Miscelanaea și o biografie.

NE CHEAMA ARDEALUL

Este o nouă antologie de poezie scoasă de d. George Togan în care se întâlnesc 45 poeți din cei mai reprezentativi ce au cântat Ardealul cu tristețile și dârzenia lui.

Frumoase și originale sunt cele 60 gravuri ale pictorului Marcel Olinescu.

Spre deosebire de celelalte antologii „Ne cheamă Ardealul" a d-lui George Togan se prezintă mai unitară și cu material obiectiv selecționat.

Trecând peste cele 154 pagini, poezia frumoasă te îndeamnă să poposești la numele aproape a tuturor condeierilor, luați parcă la întrecere.

Astfel nume ca: Radu Gyr, N. I. Herescu, George Gregorian, D. Iov, Emil Bota, Traian Chelariu, Petre Paulescu, V. Voiculescu și ardelenii: Aron Cotruș, Mihai Beniuc, Vlaicu Bârna, V. Copilu-Cheatră, George Popa, Emil Giurgiuca, Grigore Popa, Teodor Mureșanu, George Todorau, Ion Th. Ilea, Iustin Ilieș, Lucian Valea, Emil Zegreanu ș. a. fac din această antologie, o carte și un moment poetic de care Istoria Literaturii Române, va trebui să țină seamă.

Cât ne privește pe noi Bucovinenii, frații de aspirații, vis și suferință, întindem această mână de prețuire, cu dorința ca această antologie să fie adevărat cum frumos spune d. George Togan „Cântarea pătimirii *din urmă*".

„CRAIȘORUL MUNȚILOR"

e o revistă modestă, cu preocupări literare înrădăcinate în alte vremuri de nestăpânit romantism. Are ca proprietar pe d. Emanoil Mare și ca director literar pe d. Nicolae Graur. Publică în numărul care ne-a sosit la redacție, numai poezii.

Trebuie să recunoaștem că acest lucru înseamnă mult, mai cu seamă pentru vremurile de acută rătăcire în cele ale poeziei. Fiecare din aceste poezii poate fi transpusă pe note muzicale și se pot cânta oricând.

Tot în ultimul număr „Craișorul munților" anunță vr'o trei concursuri: unul pentru doine poezii și strigături adunate din popor; unul pentru abonamente (cei ce vor aduce vreo zece abonați, vor primi drept recompensă cărți de diferite valori), și unul pentru copertă.

Prin urmare preocupări spirituale cele mai alese, vorbind mai ales despre silința de a se culege folclor românesc. Pentru edificarea cititorilor noștri asupra felului în care se scrie la această revistă, vom face câteva spicuiri.

Iată, bunăoară, cât de susținător scrie d-na Elisabeta Stănilă:

La răscruci de drum o babă
A distrus un ideal,
A distrus o prietinie,
Prietinia de un an.

Iar în altă parte a aceleiași poezii drepte d-na poetă scrie:

Peștii-și duc somnul în pace.
Sus pe mal râs și suspine.
Baba râde și oftează
Ea s'a dus — el nu mai vine.

Biata babă, e intr'adevăr de compătimit ca și autoarea versurilor. La pagina 13 a revistei (ce număr cu ghinion), dăm de versuri ca acestea:

Fiindcă moartea m'a răpit
Dintre cei cari m'au iubit,
Vino dragă tineret
Și uitați-vă la mine. (Sic)
Că is tânără și veștejită
Și de dureri omorâtă.
C'am răbdat prea mult dureri
De aprindere de creer. (????)

In capul acestei poezii stă scris: „Obiceiuri din popor", iar sub acest titlu se arată că versurile se cântă după o oarecare melodie.

Asemenea „grații" se scriu în anul Domnului 1944.

Am însemnat toate acestea pentru a dovedi celor ce rătăcesc într'o anumită mentalitate, că e mai bine ca înainte de a scrie, să se uite de jur-împrejur, pentru a nu mai da spectacole de asemenea calitate. Respectăm folclorul românesc, care este cel mai autentic isvor de viață artistică, dar nu putem admite parodii poetice atât de triste.

5

„INTELECTUALISMUL LUI EMINESCU"

se intitulează o broșură tipărită de d. Aurel Vasiliu, în care d-sa cerceteză o serie întreagă de neadevăruri asupra marelui poet român, neadevăruri strecurate în diferite cercetări critice. Studiul d-lui Aurel Vasiliu clarifică atitudinea multor critici români, cari s'au aventurat, deseori, în afirmații nesusținută de nicio temelie mai puternică.

D. Aurel Vasiliu aduce câteva exemple concrete în această privință, exemple ce dovedesc pe de o parte contraziceri evidente, — pe de altă parte susțineri neîntemeiate.

CRONICA LITERARA

GALIA HENEGARIU: ALEXA A BOLDAȘULUI

roman; edit. Gorjan, București

Viața ardeleană românească, deși a fost incondeiată de atâtea ori prin opere literare care vor rămâne actuale mult timp, are atâtea frumuseți necunoscute, încât, oricâte descrieri s'ar face despre multele ei fețe, niciodată nu se va putea cuprinde totalitatea acestei vieți plină de inedit.

E poate mai necesar ca oricând readucerea pe primul plan această viață, pentrucă ea rezumă tot zbuciumul unui neam, în căutare de orizonturi naționale și de împliniri istorice. Dacă operele literare psihologice contribuie la determinarea unor anumite stări de trăire momentană, cele sociale contribuie într'o infinit de mare măsură la cunoașterea unei anumite etape în evoluția neamului.

Romanul d-rei Galia Henegariu, apărut de curând, trasează o linie de tineresc avânt cu privire la viața plină de suferință și împilări a țărănimii românești din Transilvania. Tânăra scriitoare intuiește în cele mai mici amănunte înălțimea sufletească la care se ridică această viață anonimă, dându-i un înțeles simbolic de mare însemnătate.

Pornind dela înfățișarea unei răsvrătiri țărănești împotriva asupritorilor fără inimă, d-ra Galia Henegariu se adâncește în toate cutele vieții de sbucium și de necontenită pândă ale țăranilor ardeleni. Paralel cu aceasta, autoarea ține legătură cu evenimentele istorice din altă parte, dar care au o influență vizibilă asupra viitoarelor desfășurări de fapte. Nimic mai firesc decât această încadrare în istorie, căci prin ea țărănimea începe să-și dea seama de valoarea ei în ansamblul social al poporului.

Alexe, eroul principal al romanului, are perspective largi, în ceeace privește locul fiecărui în spațiul geografiei naționale și în ceeace privește perspectivele de viitor. El duce o luptă tăcută, însă fructuoasă, pentru ideea care-l mână la acțiune. Satul ardelean este redat cu multe amănunte noui, ceeace dovedește că d-ra Henegariu l-a cunoscut mai de aproape.

Merită deasemenea subliniată frumusețea limbajului rural transilvănean, pe care autoarea îl redă într'o închegare armonioasă și bine conturată. S'a zis de cei ce n'au nici o legătură cu acest izvor permanent al neamului —satul — că utilizarea limbii țărănești, cu tot pitorescul ei lexical, nu e oportună tocmai acum când, zic dânșii cu o condamnabilă ușurință, literatura românească se orientează către viata urbană...

Satul ardelean se structurează în romanul d-rei Galia Henegariu, cu o serie de amănunte noui, asupra cărora foarte puțini dintre scriitorii români, au insistat cu mai multă stăruință, pentru a le arăta frumusețea.

Mai cu seamă acuma, când zbuciumul istoriei noastre trece prin cele mai adânci trăiri, când furtunile nu s'au potolit încă și când toată năzuința și toată strădania românească de mai bine se înfăptuiește cu o participare zdrobitoare a satului, — nu se mai poate îngădui neglijarea realităților lui sub nici o formă și sub nici un motiv.

A zis cineva, din aceeași tagmă literară incoloră, că satul n'ar prezenta subiecte de roman, pentrucă monotonia și solitudinea vieții țărănești, n'ar oferi conflicte suficiente unei opere literare de proporții mai mari. Ori, o privire în literatura română adevărată ne va lămuri că, dimpotrivă, cele mai bune opere literare românești poartă, chiar fără voia lor, amprentele satului.

In rezumat, romanul d-rei Galia Henegariu: „Alexa a' Boldașului" e o operă bine închegată, cu un stil cursiv și atrăgător, — o frescă interesantă din viața satului ardelenesc, vădind un talent proaspăt, plin de speranțe pentru tânăra epică românească.

George Drumur

Tipografia Societății Naționale de Editură și Arte Grafice „DACIA TRAIANA" Sucursala Cernăuți, Str. Gen. Mircescu No. 8, Reg. Com. 123/942 Soc. C-ță
Tipărit la 18 Martie 1944